

- MAURICE COWLING: 1867. Disraeli, Gladstone and Revolution. The Passing of the Second Reform Bill. Cambridge University Press, 1967. ix + 451 s. 70 sh.  
 F. B. SMITH: The Making of the Second Reform Bill. Cambridge University Press, 1966. viii + 297 s. 55 sh.

I sin indledning tilslutter F. B. Smith sig Disraelis karakteristik af den anden engelske valgretsreform som »The Serbonian Bog« of British constitutional History in the nineteenth Century«. I modsætning til reformerne i 1832 og i 1884 er det svært at pege på en entydig idé eller inspiration hvad angår reformen i 1867. Spørgsmålet om en revision af 1832-grundlaget havde været på dagsordenen siden John Russell i 1851 havde opgivet sin hævde af den første valgretsreform som endelig. Selv havde han forsøgt sig med reformforslag i 1852, 1854, 1860 og 1866, regeringen Derby-Disraeli havde prøvet lykken i 1859, og et ikke ubetydeligt antal private bills var også blevet fremlagt. Denne livlige aktivitet modsvarede imidlertid ikke af en tilsvarende interesse hverken i underhuset eller blandt befolkningens bredere lag i 1850'erne og 1860'erne. Det var kendt, at Palmerston, periodens centrale politiske skikkelse, var modstander af reformer, og gunstige økonomiske konjunkturer havde bevirket en tydelig afløjning af den folkelige agitation i forhold til de højder, den havde nået i 1840'erne og igen skulle nå i 1870'erne. M. a. o. parlamentet var ikke udsat for noget betydeligt extraparlamentarisk pres i denne periode.

Smith og Cowling er enige om, at heller ikke i 1866-67 kan man tillægge det folkelige pres nogen afgørende rolle, hverken i dets velartikulerede form gennem den liberale Reform Union eller den mere labourprægede Reform League, eller når det manifesterede sig i de uartikulerede Hyde Park Riots sommeren 1866 og sommeren 1867. Baggrunden for lovens tilblivelseshistorie må søges i underhuset og i de modsætninger mellem fraktionslederne af politisk og personlig art, der dér gjorde sig gældende. Væsentlig for lovens endelige udformning blev Derby og Disraelis placering som ledere af en mindretalsregering, der kun kunne overleve ved at udnytte splittelser blandt den liberale majoritet til at opnå resultater, næsten ligegyldigt hvilke. Derfor koncentrerer begge fremstillinger sig i høj grad om de ledende politikere, dels de egentlige partiledere, dels fraktionsledere som Bright bl. de radikale, Lowe og Elcho som ledere af »the Adullamite Cave«, de liberale antigladstonianere, og Cranborne – den senere Lord Salisbury – og Carnarvon som Disraelis antagonist blandt de konservative.

Det partipolitiske og det fraktionsbestemte spil, ikke lovens indhold, stod i centrum. Den fik derfor ingen enkelt arkitekt, og – hvad man af og til har på fornemmelsen er blevet mange vigtige loves skæbne – ingen politiker har tilsyneladende på noget tidspunkt haft overblik over, hvilke konsekvenser loven ville få, eller over hvorvidt de amendments, der blev vedtaget på samleband – Disraeli accepterede principielt alle ændringsforslag, når det blot ikke var Gladstone, der stillede dem – stred imod eller ophævede tidligere vedtagne beslutninger. Deraf det paradoksale begivenhedsforløb, at Disraeli og de liberale frondører i 1866 fældede Russell og Gladstone på en valgretsudvidelse, der efter deres opfattelse var for radikal, for året efter at gennemføre en lov, hvis hovedprincip var *the household suffrage* og således gik langt videre end selv Bright havde forestillet sig det muligt i sine vildeste drømme. Lovens vigtigste, og for dens skabere stort set uforudsete konsekvens var, at det i 1870'erne blev nødvendigt for de to store

partier at udbygge deres organisationsapparat i en hidtil ukendt målestok. Med Smiths formulering: » . . . the poets, together with Lowe and Mill, sensed more acutely than Disraeli the real opposition between civic liberalism, with its emphasis on the development of the individual irrespective of his social environment, and the approaching conformist anonymity of public life and culture. They divined correctly that the Second Reform Act had opened the way to the mass politics of another age«.

Tendensen i Smiths fremstilling er for så vidt givet med dette citat. Hans fremstilling iøvrigt er ret traditionel, men samtidig forholdsvis overskuelig, hvilket ikke gælder Cowlings, hvor for meget af »the Serbonian Bog« er blevet hængende. Det interessanteste hos Cowling er hans metodiske overvejelser. Han er klar over, at den politiske histories vel efterhånden væsentligste studieobjekt er sammenspillet mellem de enkelte decisionmakers og deres samtids generelle tendenser. Men han er uklar i sin redegørelse for, hvorledes denne opgave skal gribes an, og i sin konklusion nærmer han sig en benægtelse af, at den opgave han har stillet sig overhovedet kan løses: »Between the closed world in which decisions were taken and the external pressures it reflected, the connections were so devious and diverse that no necessity can be predicated of the one in relation to the other. Between the inner political world and society at large on the one hand and between personal and policy objectives on the other, no general connection can be established except whatever can be discovered in each instance about the proportions in which each reacted to the other«. Hvorfor har han så skrevet denne bog? Er det mon kun for at markere hundredåret for lovens vedtagelse?

JOHNY LEISNER

#### NYESTE TID

POUL MØLLER: Københavns Bystyre gennem 300 År. II. 1858-1940. Udgivet af Københavns Borgerrepræsentation. 1967. 396 s. Ill.

Ved Københavns Borgerrepræsentations 100-års jubilæum som folkevalgt forsamling i 1940 blev det besluttet bl.a. at udgive en historisk skildring af bystyrets udvikling gennem 300 år. Første bind af værket udarbejdedes af daværende stadsarkivar Flemming Dahl. Det dækkede perioden 1648-1840 og udsendtes i 1943. Efter krigen overdroges det Povl Engelstoft at levere en fortsættelse, men han overlod opgaven til sin medarbejder lektor Poul Møller, der i det nu foreliggende bind II fører fremstillingen frem til 1940, hvorved værket er blevet afsluttet. Ved tilrettelæggelsen af det nu udkomne bind har forfatteren været delvis bundet af den disposition, som lå til grund for bind I. Dette har medført, at fremstillingen er blevet samlet omkring en redegørelse for kommunalforfatningens udvikling i perioden 1840-1940 samt borgerrepræsentationens og magistratens historie, medens andre emner som kommunalbestyrelsens forhold til statsmagten, til pressen m.v. har måttet træde i baggrunden.

Bogens hovedafsnit, der skildrer den københavnske forfatningshistorie i perioden 1840-1940, fylder ca. 125 sider, og de afgørende begivenheder er udarbejdelsen af kommunalforfatningerne af 1857, 1917 og 1938. Hertil slutter sig naturligt en række underspørgsmål, såsom de indlemmede områders repræsentation